

‘Jumara’ – viena no jaunākajām Priekuļu miežu šķirnēm

Indra Beinaroviča, Linda Legzdiņa

Valsts Priekuļu laukaugu selekcijas institūts

Miežu šķirņu selekcijas galvenais mērķis ir veidot šķirnes, kas nodrošina labus rezultātus to audzētājiem un apmierina pārstrādātāju un patērētāju prasības. Miežu daudzpusīgā izmantošana (lopbarībai, pārtikai, iesala un alus rūpniecībai) nodrošina šī kultūrauga stabilitāti graudaugu sējumu struktūrā, kaut gan beidzamajos gados Latvijā tiek novērota vasaras miežu sējplatību pakāpeniska samazināšanās. Tā, piemēram, 2008. gadā bija apsēti 124. tūkst. ha, 2009. gadā 95 tūkst. ha, bet 2010. gadā – 91 tūkst. ha. Platību pakāpenisko samazināšanos, iespējams, ietekmē viens no galvenajiem tirgus instrumentiem – cena.

Latvijas augu šķirņu katalogā uz šā gada 1. februāri ir iekļautas 29 vasaras miežu šķirnes, no kurām sešas ir izveidotas Valsts Priekuļu laukaugu selekcijas institūtā. Starp šīm šķirnēm ir arī viena no jaunākajām Priekuļos izveidotajām – vasaras miežu šķirne ‘Jumara’, kura katalogā tika iekļauta 2010. gadā.

Šķirne ‘Jumara’ izveidota laika posmā no 1996. līdz 2007. gadam. Tās izveidošanā izmantota vācu šķirne ‘Baronesse’, kā arī zviedru un somu izejmateriāls.

Mieži ‘Jumara’ raksturojas ar salīdzinoši augstu un stabilu graudu ražu. Sešos izmēģinājumu gados selekcijas audzētavās Priekuļos salīdzinājumā ar standartšķirni ‘Ansis’ ‘Jumaras’ raža bija vidēji par 15% augstāka (vidējā raža 5.5 t ha⁻¹).

Proteīna un cietes saturs graudos ‘Jumarai’ ir līdzīgs kā šķirnei ‘Ansis’. Šķirnes veģetācijas periods ir vidēji garš (par 2 dienām īsāks nekā ‘Ansim’) (1. tabula). Veģetācijas perioda garuma atšķirības ietekmē ne tikai šķirnes izvēle, bet arī konkrētā gada meteoroloģiskie apstākļi un agrofons (vēsi un mitri laika apstākļi veģetācijas periodu var pagarināt pat par desmit dienām). ‘Jumarai’ augi ir vidēji gari, par 7 cm pārsniedz ‘Ansi’. Šķirnei piemīt laba izturība pret veldrēšanos, jo veldre ir novērota tikai tajos gados, kad bija īpaši veldri veicinoši apstākļi (ļoti spēcīgas lietus gāzes). Tas nav mazsvarīgi, jo veldrēs rezultātā samazinās iegūstamā raža, tās kvalitāte un tiek apgrūtināta arī ražas novākšana. Šķirnei ir samērā liels produktīvās cerošanas koeficients. Tuvojoties pilngatavības fāzei, šķirnei ir raksturīga vienmērīga vārpu noliekšanās, kas aizkavē graudu sadīgšanu vārpās.

Šķirne salīdzinoši maz inficējas ar lapu slimībām – graudzāļu miltrasu un miežu lapu tīklplankumainību, kas arī nav mazsvarīgi, jo šīs Latvijas apstākļos ir postošākās miežu lapu slimības, kuru infekcija sējumā var izraisīt 15 – 20 % lielus ražas zudumus. Taču iespējama šķirnes inficēšanās ar miežu putošo melnplauku, tāpēc sēklu pirms sējas nepieciešams kodināt ar sistēmas iedarbības kodni, jo melnplaukas slimības ierosinātājs saglabājas grauda dīglī, un sistēmas iedarbības kodnēm darbīgā viela iekļūst sēklā.

1. tabula

Miežu ‘Jumara’ pazīmju novērtējums selekcijas audzētavās Priekuļos 2004.–2009.g.

Pazīmes		Jumara				Standartšķirne Ansis		
		vidēji	+/- st.	min	max	vidēji	min	max
Raža	t ha ⁻¹	+0.71	3.84	6.24	4.74	4.75	3.15	5.37
	% no standarta	+16	106	125	100	-	-	-
Veģetācijas periods, dienas		103	-2	95	112	105	97	112
Augu garums, cm		73	+9	52	97	64	49	84
Veldrēšanās, balles 1-9*		9.0	+0.2	8.8	9.0	8.8	8.5	9.0
Proteīns, g kg ⁻¹		118	+7	100	143	111	101	150
Ciete, g kg ⁻¹		612	-5	557	637	617	569	641
TGM, g		48.0	+1.7	44.1	51.3	46.3	41.1	48.5
Tilpummasa, g L ⁻¹		698*	+16	688	714	682	663	705

+/-st. – starpība, salīdzinot ar standartšķirni

*9 balles – veldrēs nav, augi vertikālā stāvoklī, 1balle -viss sējums saveldrējies.

Saimniecisko īpašību novērtēšanas (SĪN) testā šķirne 2008. – 2009. gadā novērtēta četrās audzēšanas vietās Latvijā: Jelgavas novada Pēterlaukos, Daugavpils novada Višķu pagastā, kā arī Saldū un Skrīveros. ‘Jumara’ pārsniedza standartšķirnes ‘Idumeja’ vidējo ražu (5.1 t ha⁻¹) par 0.8 t ha⁻¹. Augstāka raža ‘Jumarai’ tika iegūta abus gadus visās pārbaudes vietās (starpība būtiska katru gadu trijās no četrām pārbaudes vietām). ‘Jumara’ bija pārāka par standartšķirni arī pēc graudu tilpummasas un cietes satura graudos rādītājiem, augi bija vidēji par 2 cm īsāki nekā šķirnei ‘Idumeja’ (2. tabula).

2. tabula

Miežu šķirnes ‘Jumara’ SĪN testa rezultāti vidēji 2008. – 2009. g.

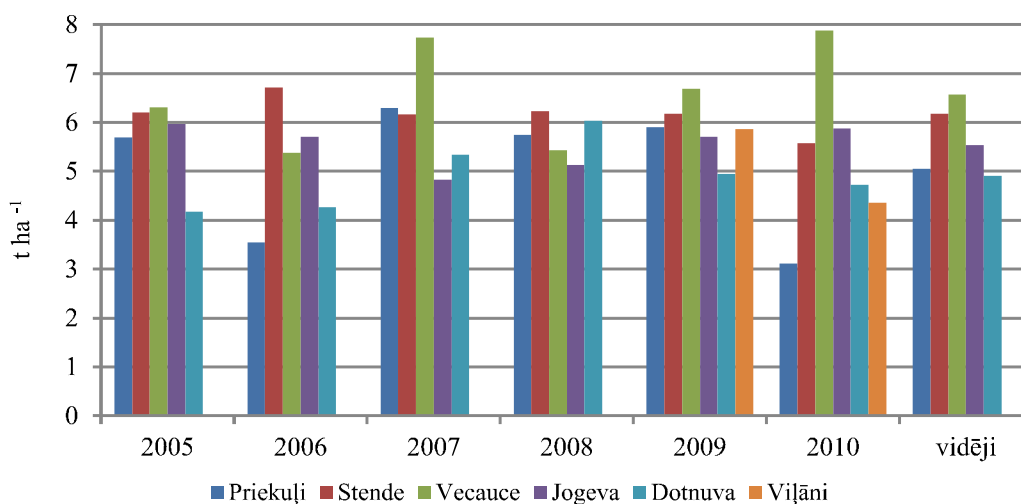
Šķirne	Raža, t ha ⁻¹				Veldre, balles	Tilpummasa, g L ⁻¹
	Pēterlauki	Višķi	Saldus	Skrīveri		
Jumara	6.90	4.06	7.37	5.38	8.25	659
Idumeja	5.86	3.20	6.78	4.62	8.38	616
Šķirne	Proteīns, g kg ⁻¹	Ciete, g kg ⁻¹	TGM, g	Veģetācijas periods, dienas	Augu garums, cm	Vērtējums, balles*
Jumara	129	593	50.9	96	64	40
Idumeja	136	572	51.3	94	66	36

* šķirnes vērtējumu ballēs summa saskaņā ar „Augu šķirnes saimniecisko īpašību novērtēšanas noteikumiem”

Sešās vietās Baltijā sešu gadu periodā iegūtās ražas rādītāji bija robežās no 3.1 t ha⁻¹ līdz 7.9 t ha⁻¹ (attēls).

Pēc pašlaik pieejamajiem mēslošanas izmēģinājumu rezultātiem optimālākā slāpekļa mēslojuma norma šķirnei ir 90 kg ha⁻¹. Agrotehniskajos izmēģinājumos Priekuļos un Viļānos būtiski augstāka raža tika iegūta, palielinot N mēslojuma normu no 60 uz 90 kg ha⁻¹ (ražas pieaugums attiecīgi 0.42 un 0.35 t ha⁻¹; raža ar 90 kg ha⁻¹ N mēslojumu attiecīgi 4.30 un 7.59 t ha⁻¹), bet tālāka N normas palielināšana līdz 120 kg ha⁻¹ pozitīvus rezultātus nedeva.

Šķirnes ‘Jumara’ graudi izmantojami galvenokārt lopbarībai, taču tos iespējams izmantot arī alus ražošanā, jo konstatēts augsts ekstraktvielu iznākums un proteīna saturs vairumā gadījumu atbilst alus miežu kvalitātes prasībām.

Attēls. Miežu ‘Jumara’ raža 2005. – 2010.g. Latvijā, Igaunijā (Jogeva) un Lietuvā (Dotnuva)